

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Κωνσταντίνος Φίλης

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ, ΕΥΡΩΠΗ, ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΙΛΗΣ
ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ, ΕΥΡΩΠΗ, ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ Νο1
Διεύθυνση σειράς: Μπάμπης Παπαδημητρίου

ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ, ΕΥΡΩΠΗ, ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ

Επιμέλεια-Διόρθωση: Γιάννης Βογιατζής

© 2017, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., Κωνσταντίνος Φίλης

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Ιανουάριος 2017



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής
τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-569-627-6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	4
Εισαγωγή	
Κυριότεροι λόγοι (υποχρεωτικής) μετακίνησης των λαών	6
1. Ευρώπη και Προσφυγικό	13
2. Γιατί τόσοι πολλοί πρόσφυγες;	32
3. Ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή: οι παίκτες και τα συμφέροντά τους	49
4. Η περίπτωση του Ισλαμικού Κράτους	69
Επίμετρο	83
Σημειώσεις	101

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παρόν βιβλίο της σειράς «Μικρές Εισαγωγές» αποτελεί μία πρώτη απόπειρα προσέγγισης του προσφυγικού και μεταναστευτικού φαινομένου. Στόχος είναι να κατανοήσουμε την αλληλεπίδραση μεταξύ των ανθρώπινων μαζικών μετακινήσεων, της διπλωματίας και των θεμάτων περιφερειακής και παγκόσμιας ασφάλειας.¹ Ειδικότερα, θέλουμε να αντιληφθούμε τις γεωπολιτικές μεταβολές και τους ανταγωνισμούς στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, καθώς και τον αντίκτυπό τους στο ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Εφόσον, καταπιανόμαστε με ζητήματα που βρίσκονται στην αιχμή της επικαιρότητας, υπό τον περιορισμό ανάπτυξης ενός συνοπτικού, κατανοητού και εύχρηστου εισαγωγικού εγχειριδίου, επιλέχθηκαν συγκεκριμένες περιπτώσεις (case-studies), θεματικά και γεωγραφικά.

Θα ξεκινήσουμε εντοπίζοντας τα αίτια που αναγκάζουν πληθυσμούς να εξέλθουν του τόπου διαμονής τους. Θα εξηγήσουμε ορισμένες βασικές έννοιες γύρω από το προσφυγικό, με έμφαση στο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο, ανακαλύπτοντας τις αναταράξεις που προκάλεσε ο πολλαπλασιασμός των ροών το 2015. Θα αναζητήσουμε αυτά που προηγήθηκαν και όσα ακολούθησαν την «Αραβική Άνοιξη», πώς το εύθραυστο *status quo* συνδέθηκε με τον συριακό εμφύλιο, δημιουργώντας πρόσφορο έδαφος για την ανάδυση του «Ισλαμικού Χαλιφάτου», και, βεβαίως, τη μετεξέλιξη της διεθνούς τρομοκρατίας. Στον επίλογο, αποτιμάται η ρευστή κατάσταση που έχει δημι-

ουργηθεί στον ευρωπαϊκό περίγυρο, αλλά και εντός της ΕΕ, και, παραμετροποιώντας σενάρια, επιχειρείται μία εκτίμηση της επόμενης μέρας στα πεδία ενδιαφέροντός μας. Συνειδητά, η ελληνική οπτική δεν αναπτύσσεται μονοδιάστατα, αλλά ενσωματώνεται στις κυριότερες πτυχές του προσφυγομεταναστευτικού ζητήματος.

Θέλω να ευχαριστήσω τέσσερις καλούς φίλους που με βοήθησαν να αντιληφθώ καλύτερα πολλά από τα γραφόμενα: Τον διπλωμάτη Δημήτρη Παρασκευόπουλο, τους καθηγητές Άγγελο Συρίγο και Σωτήρη Ρούσσο, και τον Απόστολο Βεΐζη, Διευθυντή Προγραμμάτων των Γιατρών Χωρίς Σύνορα Ελλάδος. Εξίσου, τους συνεργάτες μου, Δημοσθένη Δημόπουλο, Μάρω Μπαλαφούκου, Μαρία Δρούγκα, και τις ομάδες του Τομέα Ρωσίας-Ευρασίας & ΝΑ Ευρώπης, καθώς και τη Δρ. Μαρία Αλβανού.

Επίσης, ευχαριστώ τον επιμελητή της σειράς «Μικρές Εισαγωγές», Μπάμπη Παπαδημητρίου, για τη διακριτική εγρήγορση στην οποία με κράτησε, καθώς και τον εκδότη Γιάννη Παπαδόπουλο, για την εμπιστοσύνη ένα από το πρώτα βιβλία γύρω από την προσφυγική κρίση να ανήκει στον υπογράφοινα.

Αφιερώνω το βιβλίο στη σύζυγό μου, Ιωάννα, και τα παιδιά μας, Έλενα και Γεώργιο-Φίλιππο, μόνιμη και αστείρευτη πηγή έμπνευσής μου.

Εισαγωγή

ΚΥΡΙΟΤΕΡΟΙ ΛΟΓΟΙ (ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ) ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗΣ ΤΩΝ ΛΑΩΝ

Εξήντα πέντε εκατομμύρια τριακόσιες χιλιάδες άνθρωποι είναι σήμερα εκτοπισμένοι. Οι πρόσφυγες, αναγνωρισμένοι ως τέτοιοι, ανέρχονται στον αριθμό ρεκόρ μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο των 21,3 εκατομμυρίων. Το 86% φιλοξενείται σε γειτονικές χώρες,² που δεν είναι σε θέση να προσφέρουν επαρκή βοήθεια,³ αναγκάζοντάς τους να αναζητήσουν αλλού καλύτερη τύχη. Η Ύπατη Αρμοσθεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σοκάρει με τα στοιχεία που παρέθεσε τον Ιούνιο του 2016: «Ένας στους 113 ανθρώπους σήμερα είναι ξεριζωμένος, έχει αιτηθεί άσυλο, είναι εσωτερικά εκτοπισμένος ή είναι πρόσφυγας».⁴ Οι μετακινήσεις πληθυσμών αποτελούν πλέον σταθερό φαινόμενο, ανεξαρτήτως αριθμητικών διαφοροποιήσεων και διακυμάνσεων. Οι κύριες αιτίες εδράζονται στις καταστάσεις που θα παρουσιάσουμε.

Κατ' αρχάς, οι συγκρούσεις δεν είναι μόνο διακρατικές ώστε η διεθνής κοινότητα, υπό προϋποθέσεις, να τις επιλύει με σχετική αποτελεσματικότητα.⁵ Πολλές διαμάχες είναι εμφύλιες, θρησκευτικού ή εθνοτικού περιεχομένου. Άλλες εντοπίζονται σε ομοσπονδιακό και κοινοτικό επίπεδο. Σε ορισμένες συναντούμε υβριδικούς (μη κρατικούς) πρωταγωνιστές (π.χ. τρομοκρατικές οργανώσεις) που επιθυμούν να ανατρέψουν το υφιστάμενο *status quo*. Ενώ και αναδυόμενες δυνάμεις αμφισβητούν πτυχές του διεθνούς κανονιστικού πλαισίου που έχει

συνταχθεί από αποικιοκρατικές δυνάμεις ή/και ισχυρά δυτικά κράτη. Σε ένα άναρχο σύστημα σε μεταβατικό στάδιο, που τείνει προς την κατάτμηση περιφερειών σε σφαίρες επιρροής μεταξύ διαφόρων δυνάμεων (απαιτώντας, στις περισσότερες περιπτώσεις, τη συναίνεση μεταξύ δρώντων με διστάμενα συμφέροντα και εντεινόμενους ανταγωνισμούς), η δυνατότητα παρέμβασης στις εξελίξεις εκ μέρους ενός οργάνου με διεθνή απήχηση και ενιαία φωνή (π.χ. ΟΗΕ) έχει από καιρό εν τοις πράγμασι περιοριστεί δραστικά, ενώ, παράλληλα, απουσιάζει ένας μηχανισμός πρόληψης ή ουσιαστικής διαχείρισης κρίσεων.

Η κόπωση των ΗΠΑ από τις επεμβάσεις σε Αφγανιστάν και Ιράκ, ο άνεμος αλλαγής που συνόδευσε τις αραβικές εξεγέρσεις και μετατράπηκε σε κύμα εύθραυστων καθεστώτων, η αναγνώριση της πολυπλοκότητας των κρίσεων, καθώς και η υποχώρηση της Δύσης (η μετατόπιση πλούτου στην Ανατολή δημιουργεί ανάλογη διάθεση για σταδιακή αναδιάταξη της τάξης πραγμάτων πέραν της οικονομίας), κατέστησε τον πυρήνα του δυτικού καπιταλιστικού κόσμου απρόθυμο να εμβαθύνει την εμπλοκή του για τη διευθέτηση κρίσεων «σπαταλώντας» στρατιωτικό και διπλωματικό κεφάλαιο.⁶ Συχνά χωρίς πρακτικό αντίκρισμα,⁷ καθότι φθίνει η δυνατότητα της Δύσης να ορίζει τους κανόνες του παιχνιδιού. Έχουν έτσι προσδιοριστεί δύο ζώνες ανησυχίας. Στη μία επικρατούν συνθήκες χάους.⁸ Η άλλη βρίθκει ασταθών καθεστώτων ή εμφανίζει δυνάμεις αποσταθεροποιητικές τάσεις.⁹ Μια τρίτη βρίσκεται στον πυρήνα του καπιταλιστικού κόσμου (ΕΕ και ΗΠΑ). Στον βαθμό που η Δύση μπορεί να περιφρουρηθεί, κρατώντας σε απόσταση ασφαλείας προσφυγομεταστευτικά ρεύματα και τρομοκρατία,¹⁰ οι παρεμβάσεις της θα γίνονται επιλεκτικά.

Πολύ περισσότερο από τη στιγμή που τα συμφέροντά της σε στρατηγικούς τομείς της οικονομικής δραστηριότητας (εμπόριο, ενέργεια) δεν πλήττονται προσώρας από το περιβάλλον αστάθειας παρά μόνο σε μικρό βαθμό. Η ροή μέσω των κυριότερων εμπορικών και ενεργειακών δρόμων που

κατευθύνονται στη Δύση παραμένει σχεδόν αδιάλειπτη,¹¹ ενώ και η μείωση στην παραγωγή πλουτοπαραγωγικών χωρών, όπως η Νιγηρία και η Λιβύη, παρά την εγχώρια κρίση, είναι σε σχετικά διαχειρίσιμα επίπεδα (στην περίπτωση της τελευταίας με έντονες διακυμάνσεις), σε περίοδο υπερπροσφοράς πετρελαίου.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σχετική κόπωση εκ μέρους των δωρητών (και ελέω της οικονομικής κρίσης) με επακόλουθο τον περιορισμό των διατιθέμενων για ανθρωπιστική βοήθεια ποσών. Ενδεικτικά, το Σχέδιο για τους Πρόσφυγες και την Αποκατάσταση στη Συρία για το 2015 χρηματοδοτήθηκε μόλις κατά 41%, γεγονός που επέφερε περικοπές στην επισιτιστική βοήθεια για χιλιάδες άτομα. Πιθανόν, βέβαια, η ανάγκη αναχαίτισης των ρευμάτων να τροποποιήσει τη στάση των Δυτικών (ειδικότερα της ΕΕ), αλλά και των πλούσιων κρατών του Κόλπου, προς μία πιο γενναιοδωρη κατεύθυνση, πάντα με γνώμονα τη διατήρηση των συνθηκών αστάθειας και των παραγών τους σε –έστω και σχετική– απόσταση ασφαλείας. Με βάση το οικονομικό δέλεαρ, πρέπει να απαιτηθεί από τα κράτη υποδοχής να δοθούν στους πρόσφυγες δικαιώματα βιοπορισμού, υγειονομικής περίθαλψης, πρόσβασης στην εκπαίδευση,¹² καθώς και να χαλαρώσουν τα εμπόδια στην ανανέωση της αδειών παραμονής. Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να υπάρξει για τους προσφυγικούς καταυλισμούς,¹³ στους οποίους συχνά δεν παρέχονται ούτε καν τα βασικά –φτωχά γεύματα ή οι στοιχειώδεις, συνήθως κακές, υποδομές.

Το περιβάλλον, το δημογραφικό και φυσικά η φτώχεια, οι εκρηκτικές ανισότητες, η ανεργία και η έλλειψη ευκαιριών αποτελούν προκλήσεις με εύλογες προεκτάσεις στις προσφυγομεταναστευτικές ροές. Οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής (παρατεταμένη ξηρασία, καλλιεργήσιμες εκτάσεις και αρδευτικά κανάλια που στερεύουν) δημιουργούν συγκρούσεις και εν συνεχεία μετοικήσεις ανθρώπων, που είτε θέλουν να γλιτώσουν από τον πόλεμο είτε εξωθούνται στην έξοδο προς αναζήτηση

βασικών αγαθών (νερού, τροφής). Η αδυναμία πρόσβασης σε ζωτικής σημασίας πηγές, σε συνδυασμό με τις απαρχειωμένες ή/και ανύπαρκτες υποδομές, καθιστούν την τροφοδοσία ολόκληρων περιοχών εξαιρετικά επισφαλή και την επισιτιστική κρίση ιδιαίτερα πιθανή, ειδικότερα στην προέκταση της ζώνης της ερήμου της Σαχάρας. Εν συναρτήσει με τη δημογραφική έκρηξη σε κάποια σημεία του πλανήτη (με τρανταχτά παραδείγματα την Αιθιοπία, όπου σε μία δεκαετία –2007 με 2016– ο πληθυσμός της εκτοξεύτηκε από τα 73,7 στα 93,2 εκατομμύρια, όταν το 1983 ήταν μόλις 33,5 εκατομμύρια· την Αίγυπτο, όπου το 2002 ο πληθυσμός ήταν κάτω από 71 εκατομμύρια και το 2016 εκτιμάται λίγο πάνω από τα 89 και τις Νιγηρία, ΛΔ Κονγκό που το 2060 εκτιμάται πως θα εκτοξευθούν στα 473 και 237 εκατομμύρια κατοίκους αντίστοιχα), δημιουργείται μεγάλο ερωτηματικό πώς και αν μπορούν να καλυφθούν οι βασικές ανάγκες σημαντικού μέρους του παγκόσμιου πληθυσμού. Μάλιστα, παρά την τάχιση ανάπτυξη σε κάποια κράτη (π.χ. Κένυα, Ανγκόλα¹⁴) και τους τεράστιους φυσικούς πόρους της αφρικανικής ηπείρου, η ευημερία των αριθμών δεν μπορεί να μετατραπεί σε ευημερία των ανθρώπων.¹⁵

Ένας επιπρόσθετος παράγοντας είναι η ύπαρξη πολλών ολοκληρωτικών και διεφθαρμένων καθεστώτων ανά τον κόσμο. Μπορεί, σε πρώτη ανάγνωση, να μη θεωρείται αποσταθεροποιητικός, συμβάλει εντούτοις σε σημαντικό βαθμό στην αύξηση των προσφυγομεταναστευτικών ρευμάτων. Ανάλογα με την ατομική ή ομαδική τοποθέτηση, το φύλο, τη φατρία, την εθνική προέλευση, τη θρησκεία, και τις εν γένει πεποιθήσεις, ο πολίτης σε αυτά τα καθεστώτα είτε απολαμβάνει την εύνοια της εξουσίας είτε στοχοποιείται. Στη δεύτερη περίπτωση, πρέπει να επιβιώσει σε συνθήκες εκμετάλλευσης (εργασιακής, κοινωνικής), σε περιοχές όπου τον πλήρη έλεγχο ασκούν άτομα της απολύτου εμπιστοσύνης του καθεστώτος ή φυλές που «συνεννοούνται» μαζί του. Η αδυναμία πρόσβασης σε υπηρεσίες και αγορά εργασίας, συχνά και στα βασικά αγαθά, δημιουργούν

μια φιλόξενη κατάσταση, που γίνεται αφόρητη εν τη απουσία αξιοκρατίας, ισονομίας και ισοπολιτείας, καθώς και χάρη στις συστηματικές διώξεις σε βάρος των «αντιφρονούντων».

Έτσι, η κατάληξη συνήθως κινείται μεταξύ σιωπηρής αποδοχής/προσαρμογής, ριζοσπαστικοποίησης και αναζήτησης αξιοπρεπέστερης διαβίωσης εκτός χώρας. Αν η εναλλακτική «αναχώρησης» αφορά μια κοντινή χώρα, όπου τα δικαιώματα ατόμου και ομάδας καταπιέζονται εξίσου ή η διαβίωση εκεί συνεπάγεται εξαθλίωση, τότε μπορεί κάλλιστα να επιλεγεί ο δρόμος της ξενιτιάς, σε κράτη που βρίσκονται μεν αρκετά μακριά, όμως η φημολογία κάνει λόγο για εντελώς διαφορετική μεταχείριση εκ μέρους των αρχών. Σε αυτή την κατεύθυνση διευκολύνονται από τις τεχνολογίες επικοινωνίας και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που διαχέουν τις πληροφορίες μεταξύ των ενδιαφερομένων.

Υπάρχει μάλιστα η αίσθηση, χωρίς να μπορεί να επιβεβαιωθεί ως τάση, πως αρκετές απολυταρχικές ηγεσίες επιδιώκουν την «απαλλαγή» τους από αντικαθεστωτικούς –διά της εξόδου από τη χώρα– για λόγους εσωτερικής εκκαθάρισης από στοιχεία που μπορεί στο μέλλον να συνθέσουν μια ικανή μάζα αμφισβήτησης της εξουσίας τους. Σημειωτέον δε πως υπάρχουν χώρες που προσδιορίζονται ως ασφαλείς (πολιτικά και νομικά), αν και περιοχές τους κρίνονται ιδιαίτερα επικίνδυνες και ολόκληρες οντότητες εντός αυτών παραμένουν εξαιρετικά ευάλωτες: είτε διότι το καθεστώς εξαντλεί τη βιαιότητά του σε βάρος τους είτε γιατί τις πολιορκεί στρατιωτικά ή ακόμη επειδή δεν διατηρεί τον εδαφικό έλεγχο και επακόλουθα αυτός ασκείται από πολιτοφυλακές, τοπικές φατρίες/φυλές, ακόμη και τρομοκρατικές οργανώσεις.

Όπου «συναντώνται» οι εισοδηματικές ανισότητες με διεφθαρμένες κυβερνήσεις και εφόσον η κοσμικότητα ή ο αραβικός εθνικισμός έχουν εκλείψει, με τη θρησκευτική (μουσουλμανική) ταυτότητα να κυριαρχεί των υπολοίπων αυτοπροσδιορισμών, οι πιθανότητες ριζοσπαστικοποίησης σημαντικού

μέρους της κοινωνίας, όχι απαραίτητα –αλλά συχνά– προς την τρομοκρατία, πολλαπλασιάζονται.

Επακόλουθα, η αντιμετώπιση αυταρχικών ηγεσιών αποτελεί ένα σύνθετο παζλ. Από τη μία, στον βαθμό που στους κόλπους τους έχουν εξτρεμιστικούς πυρήνες, η διατήρησή τους στην εξουσία είναι κρίσιμης σημασίας. Από την άλλη, συχνά οι πρακτικές τους και η διάχυτη διαφθορά τροφοδοτούν οργανώσεις με τρομοκρατικό υπόβαθρο. Αποδίδοντας στα δεσποτικά καθεστώτα ταύτιση με τη Δύση, αυτές οι οργανώσεις χρεώνουν στην τελευταία «συνυπευθυνότητα» για τα δεινά των λαών, στρέφοντας τις κοινωνίες εξίσου εναντίον της, εφόσον η «χειραφέτησή» τους συνεπάγεται απόμακρυνση από δυτικόφερτα πρότυπα. Ασφαλώς, σε αρκετές περιπτώσεις, κυβερνήσεις εκμεταλλεύονται την περιρρέουσα ατμόσφαιρα για να χαρακτηρίσουν κάθε αντικαθεστωτική δύναμη ως τρομοκρατική και να εξασφαλίσουν τη στήριξη στον αγώνα τους, περιθωριοποιώντας κάθε αντίθετη φωνή. Εδώ, ο διαχωρισμός μπορεί να καταστεί πραγματικός γρίφος.

Σε μια παγκόσμια κοινότητα με μεγαλύτερη αλληλεπίδραση και αλληλεξαρτήσεις, στην εποχή της πληροφορίας, ο δυτικός κόσμος αισθάνεται πολλές φορές διαφορετικής τάξεως πίεση απ' ό,τι στο παρελθόν όταν αντιμετωπίζει τυραννικές μεθόδους – αν και οι πομόλυγες περί διάδοσης της δημοκρατίας έχουν εμφανώς περάσει σε δεύτερη μοίρα. Το ζητούμενο, ασφαλώς, είναι αν και μέχρι ποιου σημείου η Δύση διαθέτει τα εργαλεία να επηρεάσει τις πολιτικές τους προς μία άλλη κατεύθυνση και κατά πόσο το επιθυμεί. Συνεπώς, η διαβάθμιση των εθνικών προτεραιοτήτων, μεταξύ συμφερόντων, σεβασμού βασικών αρχών χρηστής διακυβέρνησης και διατήρησης της σχετικής σταθερότητας, ώστε, μεταξύ άλλων, να μη βρίσκει πρόσφορο έδαφος η τρομοκρατία (διεθνής ή τοπική), αποδεικνύεται δύσκολη εξίσωση για τις χώρες της Δύσης.

Ας προσεγγίσουμε ενδεικτικά την περίπτωση της Αιγύπτου: σχεδόν σύσσωμη η διεθνής κοινότητα και οι περιφερειακές χώ-

ρες (με εξαίρεση την Τουρκία) στηρίζουν την ηγεσία Αλ Σίσι, η οποία ήρθε στην εξουσία κατόπιν ενός στρατιωτικού πραξικοπήματος και χρησιμοποιεί κάθε –θεμιτό και αθέμιτο– μέσο προκειμένου να παραμείνει σε αυτή. Αναγνωρίζεται ο καθοριστικός ρόλος του Καΐρου στη συγκράτηση των προσφυγομεταναστευτικών ρευμάτων και έναντι περιμετρικών κινδύνων ασφαλείας, ενώ υπάρχει ανησυχία για διολίσθησή του στην αστάθεια. Δεδομένου ότι στα δυτικά γειτνιάζει με τη χαοτική Λιβύη, στον νότο με εύθραυστα καθεστώτα, όπως το Σουδάν, το Νότιο Σουδάν, η Ερυθραία, η Αιθιοπία και λίγο παρακάτω η Σομαλία, επιδεικνύεται αξιοπρόσεκτη «ευελιξία» έναντι της στρατοκρατούμενης κατάστασης – την οποία με ανάλογα χαρακτηριστικά οι Αιγύπτιοι θέλησαν να ανατρέψουν το 2011. Εφόσον, συνεπώς, κρίνεται πως η κατάρρευση της Αιγύπτου δεν αποτελεί αποδεκτό ενδεχόμενο, η κυβέρνηση Αλ Σίσι προσπαθεί να επιβιώσει με την ενεργή ανοχή της Δύσης. Εντούτοις, ενδέχεται στο μέλλον να βρεθούν και τα δύο μέρη αντιμέτωπα με τα επίχειρα του ολοκληρωτικού τρόπου διακυβέρνησης, αν εντέλει το καθεστώς δεν καταφέρει να σταθεροποιηθεί.

Ως συνέπεια των παραπάνω διαπιστώσεων, βρισκόμαστε μπροστά σε μία κατάσταση που θα μπορούσε να μετεξελιχθεί σε μία νέα μεγάλη περιπλάνηση των λαών, παραπέμποντας –με εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά βέβαια– στην εγκατάσταση των γερμανικών φύλων στην Ευρώπη, η ενσωμάτωση των οποίων απαίτησε περίπου πέντε αιώνες και πάρα πολλή βία. Σήμερα, ο κίνδυνος δεν είναι τέτοιας φύσης. Πλην όμως, οι μετακινήσεις πληθυσμών κλιμακώνονται –η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ εκτιμά ότι 1,19 εκατομμύρια πρόσφυγες θα χρειαστούν μετεγκατάσταση το 2017, ωστόσο, δεν θα μπορέσουν να καλυφθούν πάνω από 170 χιλιάδες– χωρίς να διαφαίνεται αναστροφή ή έστω μετριασμός των λόγων που τις προκαλούν. Συνδυαστικά με τη «γενική παράλυση εκ μέρους των κυβερνήσεων που αποποιούνται την ανάληψη των ευθυνών τους»,¹⁶ η έκβαση κρίνεται εξαιρετικά αβέβαιη.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΙΛΗΣ
ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ, ΕΥΡΩΠΗ, ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ

Τα κύματα προσφύγων και μεταναστών δοκιμάζουν την Ευρώπη. Η υπευθυνότητα, η αλληλεγγύη, καθώς και η συνοχή των κρατών και των κοινωνιών, ακόμα και της ίδιας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αμφισβητούνται. Ιδιαίτερα όταν το ανθρωπιστικό ζήτημα σκιάζεται από την τρομοκρατική απειλή. Ιδίως όταν οι μεταναστευτικές ροές μεταφράζονται από πολλούς σε απειλή, αφού δεν είναι πάντοτε εύκολο να διακρίνουν οι πολίτες τους έχοντες ανάγκη ανθρωπιστικής βοήθειας από τους πραγματικούς κινδύνους.

Η γεωγραφική προέλευση, οι πολιτισμικές και θρησκευτικές αναφορές προξενούν ασάφειες και μπερδέματα που εύκολα εκμεταλλεύονται οι ακραίοι όλων των πλευρών. Οι τρομοκράτες τζιχαντιστές, τώρα που το αυτοαποκαλούμενο «Ισλαμικό Χαλιφάτο» χάνει την «κρατική» του υπόσταση, στοχεύουν στην εδραίωση της ανασφάλειας σε διάφορα σημεία του πλανήτη και κυρίως στην Ευρώπη. Οι δυσκολίες που συναντούν χώρες όπως η Συρία, το Ιράκ και η Λιβύη στην αποκατάσταση της τάξης και την εξεύρεση σημείου ισορροπίας μεταξύ των οντοτήτων τους δοκιμάζουν τις αντοχές μιας Ευρώπης που έχει ήδη δρομολογήσει μεταξύ των κρατών της έναν ενιαίο χώρο ειρήνης και ασφάλειας.

Γιατί είναι τόσοι πολλοί οι πρόσφυγες; Ποια είναι τα συμφέροντα των «παικτών» στη Μέση Ανατολή; Τι μπορεί να κάνει η Ευρώπη;

Η σειρά ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ περιλαμβάνει βιβλία αναφοράς, γραμμένα από ειδικούς, τα οποία δίνουν έγκυρη και σε βάθος πληροφόρηση για θέματα άμεσου ενδιαφέροντος. Απλή αλλά όχι απλουστευτική, επιστημονική αλλά όχι απροσπέλαστη, σύντομη αλλά και πλήρης, η σειρά προσφέρει στον σύγχρονο αναγνώστη τα κλειδιά ώστε να κατανοήσει σε βάθος τον πολύπλοκο και μεταβαλλόμενο κόσμο μας.

